

Αξιολόγηση της εφαρμογής του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου (Προαιρετικού και Ενιαίου) (Ιούλιος 2017)

1. Ταυτότητα της έρευνας

Η αξιολόγηση του θεσμού του Ολοήμερου Σχολείου έχει ζητηθεί από το Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας και Αξιολόγησης (ΚΕΕΑ) από τη Διεύθυνση Δημοτικής Εκπαίδευσης του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (ΥΠΠ), σύμφωνα με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (Αρ. φακ. ΥΠΠ 7.11.15/18, 13.23.02.16.1.1, αρ. Απόφασης 79.740).

Βασικός σκοπός της έρευνας ήταν η αξιολόγηση της λειτουργίας (α) του Προαιρετικού Ολοήμερου Σχολείου (ΠΟΣ) και (β) του Ενιαίου Ολοήμερου Σχολείου (ΕΟΣ). Ο στόχος της αξιολόγησης του θεσμού ήταν η διερεύνηση των απόψεων των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς επίσης και της ποιότητας της εφαρμογής του θεσμού σε σχέση με την προσφερόμενη εκπαίδευση. Συνεπώς, έχουν συλλεγεί δεδομένα από τους εμπλεκόμενους φορείς για να διερευνηθεί αν η εφαρμογή των δύο Προγραμμάτων (ΠΟΣ και ΕΟΣ) αποβαίνει προς όφελος του εκπαιδευτικού συστήματος, των παιδιών και της ευρύτερης κοινωνίας.

2. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογική προσέγγιση που υιοθετήθηκε ήταν κοινή και για τους δύο θεσμούς. Χρησιμοποιήθηκαν τρία ερευνητικά εργαλεία: ερωτηματολόγια, συνεντεύξεις και επιτόπια παρατήρηση. Συγκεκριμένα, χορηγήθηκαν τρία ερωτηματολόγια: ένα σε έντυπη μορφή για τους γονείς και δύο σε ηλεκτρονική μορφή, για τους εκπαιδευτικούς και για τους μαθητές του ΠΟΣ και ΕΟΣ.

Όσον αφορά στα ΠΟΣ, στο ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικού απάντησαν 66 εκπαιδευτικοί, με ποσοστό ανταπόκρισης 44,6% (σε σύνολο 148 περίπου εκπαιδευτικών). Στο ερωτηματολόγιο γονιών απάντησαν 232 γονείς, με ποσοστό ανταπόκρισης 64,3% (σε σύνολο 361 περίπου γονιών) και στο ερωτηματολόγιο μαθητή 94 μαθητές με ποσοστό ανταπόκρισης 34,8% (σε σύνολο 270 περίπου μαθητών). Όσον αφορά στα ΕΟΣ, το ερωτηματολόγιο απάντησαν 113 εκπαιδευτικοί, με ποσοστό ανταπόκρισης 47,1% (σε σύνολο 240 εκπαιδευτικών). Στο ερωτηματολόγιο γονιών

απάντησαν 471 γονείς, με ποσοστό ανταπόκρισης 77% (σε σύνολο 612 περίπου γονιών) και στο ερωτηματολόγιο μαθητή 227 μαθητές με ποσοστό ανταπόκρισης 70,9% (σε σύνολο 320 περίπου μαθητών). Επίσης, διενεργήθηκαν ατομικές και ομαδικές συνεντεύξεις. Συνοπτικά, διενεργήθηκαν δύο ατομικές και μία ομαδική συνέντευξη με αρμόδιους λειτουργούς του ΥΠΠ, καθώς και ατομικές συνεντεύξεις με τρεις διευθυντές/διευθύνοντες και τρεις εκπαιδευτικούς από κάθε θεσμό. Επιπρόσθετα, διενεργήθηκαν ομαδικές συνεντεύξεις με γονείς και μαθητές και επιτόπια παρατήρηση σε τρία ΠΟΣ και τρία ΕΟΣ.

3. Αποτελέσματα

Από την ανάλυση των δεδομένων έχουν προκύψει τα εξής συμπεράσματα:

Προαιρετικό Ολοήμερο Σχολείο

Το κυριότερο *κίνητρο για τους γονείς* αποτελεί ο συνδυασμός του ωραρίου λειτουργίας, της διεκπεραίωσης της κατ' οίκον εργασίας και της σίτισης. Ο θεσμός εξυπηρετεί ιδιαίτερα τους εργαζόμενους γονείς, τους μονογονείς ή γονείς που δεν έχουν την ευχέρεια παροχής άλλων επιλογών στα παιδιά τους. Όσον αφορά στους *εκπαιδευτικούς, το κύριο κίνητρο* είναι η οικονομική αντιμισθία. Παράλληλα, οι μη-μόνιμοι εκπαιδευτικοί επιλέγουν τα ΠΟΣ για να διατηρήσουν επαφή με την εκπαίδευση.

Ως προς τις *διαδικασίες λήψης αποφάσεων για σχεδιασμό/επανασχεδιασμό του θεσμού* δεν έχει καταγραφεί ιδιαίτερη ανάμιξη των εκπαιδευτικών ή των γονιών ή των μαθητών. Έχουν, όμως, επισημανθεί προσπάθειες επικοινωνίας από μέρους του ΥΠΠ με τους διευθυντές/διευθύνοντες για ανατροφοδότηση σε σχέση με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα σχολεία. Ως προς τις *διαδικασίες διεξαγωγής του προγράμματος*, έχουν εντοπιστεί προβλήματα επικοινωνίας ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς της πρωινής και απογευματινής ζώνης, τους διευθυντές των πρωινών σχολείων και τους διευθύνοντες των ΠΟΣ, ανάμεσα στο σχολείο και τους γονείς και ανάμεσα στα σχολεία και στο ΥΠΠ. Τα προβλήματα επικοινωνίας εντός του σχολείου οφείλονται κυρίως στον τρόπο που λειτουργεί ο θεσμός, δηλαδή στην ύπαρξη μεγάλου αριθμού εκπαιδευτικών και διαφορετικού προσωπικού το πρωί και το απόγευμα και, σε αρκετές

περιπτώσεις στην ύπαρξη ενός διευθυντή και ενός διευθύνοντος. Η απόσταση που καταγράφηκε ανάμεσα στους γονείς και το σχολείο οφείλεται, κατά κύριο λόγο, στη νοοτροπία των γονιών οι οποίοι δεν θεωρούν ότι υπάρχει ιδιαίτερος λόγος επικοινωνίας με το ΠΟΣ, όσο οι στόχοι της διεκπεραίωσης της κατ' οίκον εργασίας και της σίτισης επιτυγχάνονται. Τα προβλήματα επικοινωνίας ανάμεσα στα ΠΟΣ και στο ΥΠΠ θα μπορούσαν να αποδοθούν κυρίως στον μικρό αριθμό λειτουργών που ασχολούνται με τον συγκεκριμένο θεσμό και στη συνακόλουθη αδυναμία ανταπόκρισης στον μεγάλο—αναλογικά— αριθμό των ΠΟΣ, παρά τις φιλότιμες προσπάθειες και τη διάθεση που επιδεικνύουν οι λειτουργοί του ΥΠΠ. Ως προς τις *διαδικασίες αξιολόγησης του θεσμού*, καταγράφηκε, επίσης, η απουσία μηχανισμών αξιολόγησης των εκπαιδευτικών που εργοδοτούνται στον θεσμό με αγορά υπηρεσιών. Η απουσία αξιολόγησής τους αποτελεί εμπόδιο στη λειτουργία των ΠΟΣ.

Ως προς *τα αποτελέσματα*, ο θεσμός φαίνεται να προσφέρει κάποιες ευκαιρίες *ανάπτυξης των κοινωνικών δεξιοτήτων* των παιδιών, κυρίως μέσω της κοινωνικοποίησης με τους συμμαθητές και εκπαιδευτικούς. Κατατέθηκαν αμφιβολίες για την προσθετική αξία του θεσμού για την κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών σε σχέση με την πρωινή ζώνη μαθημάτων. Σε σχέση με τις *διατροφικές συνήθειες*, παρόλο που γίνεται προσπάθεια καλλιέργειάς τους, κι εδώ καταγράφηκαν εμπόδια, με κυριότερο το δικαίωμα που δίνεται στους μαθητές να φέρνουν φαγητό από το σπίτι. Επίσης, επισημάνθηκε η αδυναμία του θεσμού να εξυπηρετήσει τους μαθησιακούς του στόχους και την *προσφορά νέων γνώσεων και δεξιοτήτων*. Αυτό προκύπτει από τον παραγκωνισμό των μαθημάτων ενδιαφέροντος, τα οποία συχνά δεν υλοποιούνται για χάρη της διεκπεραίωσης της κατ' οίκον εργασίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι γονείς είναι ικανοποιημένοι με αυτή τη διευθέτηση, παρόλο θα ήθελαν τα παιδιά τους να ασχολούνται με κάποιες δημιουργικές δραστηριότητες. Πρέπει εδώ να αναφερθεί, επίσης, ότι η πολιτική αυτή δεν ακολουθείται κατ' ανάγκην σε όλα τα ΠΟΣ. Ο στόχος της *διεκπεραίωσης της κατ' οίκον εργασίας και της αποφόρτισης του προγράμματος* των μαθητών φαίνεται να επιτυγχάνεται. Τα παιδιά ολοκληρώνουν τις περισσότερες φορές την κατ' οίκον εργασία στο σχολείο και δεν έχουν διάβασμα για το σπίτι. Ωστόσο, ο στόχος της *μείωσης ή απόλειψης των φροντιστηρίων* δεν επιτυγχάνεται. Οι γονείς δεν θεωρούν ότι τα παιδιά τους ενισχύονται μαθησιακά, γι' αυτό και

στέλνουν τα παιδιά τους σε φροντιστήρια. Το αποτέλεσμα αυτό προκύπτει από τον τρόπο διαχείρισης του χρόνου κατά τις απογευματινές ώρες, ο οποίος αφιερώνεται κυρίως στην κατ' οίκον εργασία. Οι εργαζόμενοι γονείς φαίνεται να **διευκολύνονται** ιδιαίτερα σε τρεις τομείς: τη φύλαξη των παιδιών κατά τις απογευματινές ώρες, τη σίτισή τους και τη διεκπεραίωση της κατ' οίκον εργασίας. Η λειτουργία των ΠΟΣ προσφέρει στους γονείς μια οικονομική λύση έναντι άλλων επιλογών και διευκολύνει ιδιαίτερα γονείς με χαμηλά εισοδήματα ή μονογονείς.

Γενικότερα, η **παράταση της παραμονής στο σχολείο** αποφέρει θετικά και αρνητικά αποτελέσματα. Στα θετικά καταγράφεται η κοινωνικοποίηση, η σίτιση, η διεκπεραίωση της κατ' οίκον εργασίας σε έναν ασφαλή χώρο, καθώς και η εμπλοκή σε δραστηριότητες —στις περιπτώσεις που αυτές προσφέρονται— για την απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων. Μια αρνητική διάσταση είναι η κούραση λόγω της πολύωρης παραμονής στο σχολείο, η οποία επενεργεί αρνητικά και στη συγκέντρωση των παιδιών στη μαθησιακή διαδικασία, παρόλο που τα ίδια τα παιδιά δηλώνουν ότι δεν αισθάνονται κουρασμένα. **Ως προς τον περιορισμό εκπαιδευτικών ανισοτήτων**, ο θεσμός δεν προσφέρει υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, κάτι που θα ήταν ωφέλιμο ιδιαίτερα για την πλειοψηφία των παιδιών που φοιτούν και προέρχονται από χαμηλά κοινωνικο-οικονομικά στρώματα. Έτσι δεν προσφέρεται η δυνατότητα, ώστε η φοίτησή τους να λειτουργεί αντισταθμιστικά ως προς πιθανές μαθησιακές ελλείψεις παρά μόνο μέσα από τη βοήθεια στην κατ' οίκον εργασία. Παρόλα αυτά, το γεγονός ότι πολλά από αυτά τα παιδιά έχουν μια ασφαλή στέγη, φαγητό και στήριξη στην κατ' οίκον εργασία τους κατά τις απογευματινές ώρες αποτελεί σημαντικό κίνητρο και βοήθεια για τους γονείς τους. Αυτό συμπεραίνεται από τον υψηλό βαθμό ικανοποίησης που εκφράζουν οι γονείς για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο θεσμός των ΠΟΣ.

Η έρευνα ανέδειξε, επίσης, **πρακτικά προβλήματα** στη λειτουργία του θεσμού. Παρόλο που γίνονται συνεχείς προσπάθειες **αναβάθμισης των κτηριακών εγκαταστάσεων**, έχουν εντοπιστεί σημαντικά προβλήματα και αδυναμίες. Οι αδυναμίες αυτές εντοπίζονται κυρίως στην παροχή κατάλληλων χώρων σίτισης των παιδιών, καλά εξοπλισμένων εργαστηρίων Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, καθώς και του κατάλληλου εξοπλισμού για τα μαθήματα ενδιαφέροντος. Ως προς τη **στελέχωση**,

προκύπτουν ζητήματα λόγω της εργοδότησης μεγάλου μέρους του προσωπικού μέσω της διαδικασίας αγοράς υπηρεσιών. Η διαδικασία που ακολουθείται προκαλεί μια σειρά προβλημάτων που σχετίζονται με την ύπαρξη πολλών εκπαιδευτικών κατά τις απογευματινές ώρες, την ασυνέχεια και την έλλειψη επικοινωνίας ανάμεσα στην πρωινή και απογευματινή ζώνη και προβλήματα που προκύπτουν λόγω έλλειψης εμπειρίας που συχνά οδηγεί σε προβλήματα πειθαρχίας. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί και η **απουσία μηχανισμών αξιολόγησης** αυτών των εκπαιδευτικών. Ένα άλλο ζήτημα αφορά στην ύπαρξη, σε πολλές περιπτώσεις, διαφορετικού διευθυντή του πρωινού σχολείου και άλλου διευθύνοντος κατά την απογευματινή ζώνη. Αυτός ο διακανονισμός δημιουργεί προβλήματα και επιτείνει την **ασυνέχεια ανάμεσα στην πρωινή και απογευματινή ζώνη**. Η **απουσία αναλυτικών προγραμμάτων** και ανάλογου **εκπαιδευτικού υλικού** για αρκετά από τα μαθήματα ενδιαφέροντος αναφέρθηκε ως ένα σημαντικό πρόβλημα, επίσης. Σε αρκετά μαθήματα, όπως για παράδειγμα στο μάθημα των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών, δεν προσφέρεται καμία πηγή πληροφόρησης για τους εκπαιδευτικούς. Πρόβλημα, τέλος, φαίνεται να αποτελεί η τακτική που ακολουθείται σε αρκετά σχολεία για **τη σίτιση**, εφόσον οι μαθητές έχουν το δικαίωμα να επιλέγουν να φέρνουν φαγητό από το σπίτι, όταν δεν τους αρέσει το φαγητό που προσφέρεται. Η τακτική αυτή φαίνεται να αποβαίνει σε βάρος της καλλιέργειας σωστών διατροφικών συνηθειών. Επίσης, σε σχέση με τη σίτιση, έχουν καταγραφεί ελλείψεις στις κτηριακές εγκαταστάσεις. Συμπεραίνεται ότι σε κάποια σχολεία δεν υπάρχουν οι κατάλληλοι χώροι και οι κατάλληλες συνθήκες σίτισης. Το εύρημα αυτό δεν αφορά σε όλα τα ΠΟΣ.

Σε σχέση με **εισηγήσεις για βελτίωση του θεσμού**, οι **εκπαιδευτικοί** αναφέρονται στη βελτίωση της επικοινωνίας ανάμεσα στην πρωινή και απογευματινή ζώνη του σχολείου, στη βελτίωση των κτηριακών εγκαταστάσεων και της υλικοτεχνικής υποδομής, στην παροχή περισσότερου χρόνου στην κατ' οίκον εργασία και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που εργάζονται στα ΠΟΣ. **Οι γονείς** προτείνουν την παροχή περισσότερου χρόνου για την κατ' οίκον εργασία, καλύτερη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, προσθήκη μαθημάτων ενδιαφέροντος, παροχή δωρεάν σίτισης και καλύτερης ποιότητας φαγητού, όπως και να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη διοίκηση του απογευματινού σχολείου και στην πειθαρχία. Τέλος, **οι μαθητές** προτείνουν τη

βελτίωση των κτηριακών εγκαταστάσεων, την ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής, παροχή περισσότερων επιλογών μαθημάτων ενδιαφέροντος, περισσότερο χρόνο για παιχνίδι και ξεκούραση και καλύτερη συμπεριφορά από τους εκπαιδευτικούς.

Στη βάση των πιο πάνω, η αξιολόγηση καταλήγει σε εισηγήσεις για επαρκέστερη ενημέρωση των γονέων για τους στόχους του ΠΟΣ, ενδυνάμωση του ρόλου των εμπλεκόμενων εκπαιδευτικών και δημιουργία μηχανισμών αξιολόγησής τους, προαγωγή της επικοινωνίας μεταξύ της πρωινής και της απογευματινής ζώνης, ενίσχυση της υλικοτεχνικής υποδομής, αναβάθμιση των μαθημάτων ενδιαφέροντος με ανάπτυξη αναλυτικών προγραμμάτων και θεσμοθέτηση κριτηρίων αξιολόγησης, ενίσχυση της διοίκησης της απογευματινής ζώνης, καθώς και συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (μόνιμων και μη).

Ενιαίο Ολοήμερο Σχολείο

Όσον αφορά στους *γονείς τα δύο βασικά κίνητρα* που εντοπίστηκαν είναι το βολικό ωράριο, το οποίο εξυπηρετεί ιδιαίτερα τους εργαζόμενους γονείς, και η προσφορά των μαθημάτων ενδιαφέροντος, αφού οι γονείς θεωρούν ότι τα παιδιά επωφελούνται από την απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων. Το κυριότερο *κίνητρο* για το μόνιμο *προσωπικό* είναι το ωράριο, αφού οι εκπαιδευτικοί αυτοί πρέπει να βρίσκονται στο σχολείο στις 10:30. Για το μη-μόνιμο προσωπικό το βασικό κίνητρο είναι η οικονομική αντιμισθία και η δυνατότητα που τους δίνεται να ασχολούνται με το αντικείμενο της εκπαίδευσης.

Ο *σχεδιασμός/επανασχεδιασμός του προγράμματος* φαίνεται ότι έχει ολοκληρωθεί, παρόλο που γίνονται προσπάθειες βελτίωσής του με βάση την προηγούμενη αξιολόγηση (Ζεμπύλας κ.ά., 2009). Παρόλα αυτά, από μέρος του ΥΠΠ γίνονται προσπάθειες εμπλοκής των διευθυντών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων μέσα από ετήσιες συναντήσεις και τη δημιουργία δικτύων για ανταλλαγή απόψεων και καλών πρακτικών. Εντούτοις, οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς φαίνεται ότι δεν λαμβάνουν μέρος στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Ως προς τις *διαδικασίες υλοποίησης*, η επικοινωνία εντός του σχολικού περιβάλλοντος φαίνεται να επιτυγχάνεται. Το σχήμα στη βάση του οποίου λειτουργούν τα ΕΟΣ φαίνεται επιτυχημένο σε σχέση με τις δυνατότητες που προσφέρει για επικοινωνία ανάμεσα στους εκπαιδευτικούς και στον

διευθυντή της πρωινής και τον διευθύνοντα της απογευματινής ζώνης, οι οποίοι ουσιαστικά συνυπάρχουν στον σχολικό χώρο από τις 10:30 μέχρι τις 1:05. Ανάλογα επιτυχής κρίνεται και η επικοινωνία την οποία κατάφεραν να έχουν τα σχολεία με τους γονείς, που παρουσιάζονται ικανοποιημένοι τόσο από την ενημέρωση που λαμβάνουν όσο και από την εμπλοκή τους στις διαδικασίες του σχολείου. Ο μόνος μηχανισμός **αξιολόγησης του θεσμού** που χρησιμοποιείται είναι οι ετήσιες συναντήσεις των λειτουργών του ΥΠΠ με τους διευθυντές των ΕΟΣ. Παρόλα αυτά, από την προηγούμενη αξιολόγηση του θεσμού έχουν καταγραφεί προσπάθειες βελτίωσης που αφορούν κυρίως στην επιμόρφωση του προσωπικού και στη δημιουργία αναλυτικών προγραμμάτων ή στη δημιουργία στις περιπτώσεις που αυτά δεν υφίστανται. Ένα σημαντικό πρόβλημα που παραμένει είναι η απουσία μηχανισμών αξιολόγησης των εκπαιδευτικών που εργοδοτούνται με αγορά υπηρεσιών.

Σε σχέση με τα **αποτελέσματα** του θεσμού, η **κοινωνική ανάπτυξη των παιδιών** ενισχύεται λόγω της φοίτησής τους στα ΕΟΣ. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από διάφορες εκφάνσεις της σχολικής ζωής: λόγω της παρατεταμένης κοινωνικής συναναστροφής με την ομάδα των συμμαθητών, γεγονός που οδηγεί στην ενίσχυση του κοινωνικού κεφαλαίου των παιδιών μέσω της δημιουργίας στενών φιλικών σχέσεων που εκτείνεται και εκτός σχολικού χρόνου· μέσω της ενασχόλησής τους με διάφορες δραστηριότητες στα μαθήματα ενδιαφέροντος, οι οποίες ενισχύουν πτυχές της κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών, όπως τη συνεργατικότητα, την ευγενή άμιλλα και την ανεκτικότητα· μέσω της διαδικασίας σίτισης, κατά την οποία καλλιεργούνται οι διατροφικές τους συνήθειες. Ως προς **την απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων**, τα μαθησιακά αποτελέσματα του θεσμού κρίνονται, επίσης, σημαντικά. Η διδασκαλία των μαθημάτων ενδιαφέροντος έχει προσθετική αξία σε ό,τι αφορά στην απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων. Ιδιαίτερα φαίνεται ότι οι μαθητές επωφελούνται από τη διδασκαλία των Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και ασχολούνται με αθλητικές, μουσικές και καλλιτεχνικές δραστηριότητες. Ωστόσο, οι εκπαιδευτικοί εκφράζουν αμφιβολίες για το κατά πόσον οι μαθητές που παρακολουθούν το πρόγραμμα επωφελούνται περισσότερο από αυτούς που δεν το παρακολουθούν, καθώς και για το κατά πόσον η φοίτηση ενισχύει το ενδιαφέρον τους για το μάθημα και το διάβασμα. Η πρακτική της **ανάθεσης κατ' οίκον εργασίας** σε λελογισμένο βαθμό κρίνεται από τους

περισσότερους εμπλεκόμενους ως αναγκαία. Εντούτοις, έχει καταγραφεί η κόπωση των παιδιών μετά το πρόγραμμα του ΕΟΣ και η αδυναμία διεκπεραίωσης μεγάλου όγκου κατ' οίκον εργασίας. Παρόλ' αυτά, έχει εγερθεί το ζήτημα της ενίσχυσης του σχολικού χρόνου που αφιερώνεται στην εμπέδωση. Επίσης, το **ζήτημα των φροντιστηρίων και της παραπαιδείας** δεν αντιμετωπίζεται σε μεγάλο βαθμό. Οι γονείς μειώνουν μόνο τα μαθήματα που αφορούν στο καθημερινό διάβασμα ή σε μεμονωμένες δραστηριότητες που καλύπτονται στο ΕΟΣ. Όμως, η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών παρακολουθεί φροντιστηριακά μαθήματα και Αγγλικά. Οι γονείς δικαιολογούν την επιλογή τους να συνεχίζουν να στέλνουν τα παιδιά τους σε φροντιστηριακά μαθήματα Αγγλικών με το επιχείρημα ότι χρειάζονται την πιστοποίηση της γνώσης που επιτυγχάνεται μέσω των εξετάσεων. Η λειτουργία του θεσμού έχει διαφανεί ότι **διευκολύνει τους γονείς** και ιδιαίτερα τους εργαζόμενους ή/και τους μονογονείς. Οι γονείς διευκολύνονται ιδιαίτερα από το ωράριο, καθώς και τη σίτιση των παιδιών στο σχολείο. Το συμπέρασμα αυτό συνάδει με τον υψηλό βαθμό ικανοποίησης των γονιών που έχει καταγραφεί.

Η **παραμονή των μαθητών στο σχολείο** επιφέρει θετικά και αρνητικά αποτελέσματα. Τα θετικά αποτελέσματα αφορούν στις ευκαιρίες που έχουν για κοινωνικοποίηση και ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων, στη σίτισή τους, καθώς και στην ενασχόληση με τα μαθήματα ενδιαφέροντος, τα οποία τους δίνουν τη δυνατότητα καλλιέργειας νέων γνώσεων και δεξιοτήτων. Το ζήτημα της κούρασης αποτελεί ένα θέμα προς συζήτηση, αφού τα παιδιά παραμένουν στο σχολείο για πολλές ώρες. Παρόλο που οι εκπαιδευτικοί και οι γονείς υποστηρίζουν ότι τα παιδιά προσαρμόζονται εύκολα στο ωράριο, αρκετά παιδιά δηλώνουν ότι συχνά αισθάνονται κουρασμένα. Συνεπώς, έχει καταγραφεί η ανάγκη όπως τα γνωστικά αντικείμενα που απαιτούν μεγαλύτερη προσπάθεια να μην περιλαμβάνονται στην απογευματινή ζώνη μαθημάτων. Ως προς τον **περιορισμό εκπαιδευτικών ανισοτήτων**, έχει διαφανεί ότι οι ευκαιρίες που προσφέρονται στα παιδιά να ασχοληθούν πιο εντατικά με ορισμένα μαθήματα, όπως για παράδειγμα τις ξένες γλώσσες ή άλλες αθλητικές ή καλλιτεχνικές δραστηριότητες, λειτουργούν θετικά προς την κατεύθυνση της μείωσης των εκπαιδευτικών —και κατ' επέκταση των κοινωνικών— ανισοτήτων. Έχει καταδειχθεί ότι πολλά από τα παιδιά που φοιτούν στα ΕΟΣ δεν θα είχαν διαφορετικά την ευκαιρία να ασχοληθούν με αυτού

του είδους τις δραστηριότητες (π.χ. ξένες γλώσσες, μπαλέτο, Τάε κβον ντο). Η μείωση των ανισοτήτων επιδιώκεται και μέσα από την απαλλαγή των οικονομικά αδύνατων οικογενειών από το κόστος της σίτισης.

Ως προς τα **πρακτικά προβλήματα**, παρά τον υψηλό βαθμό ικανοποίησης των εμπλεκόμενων όσον αφορά **στις κτηριακές εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό**, εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένα προβλήματα και ελλείψεις. Τα βασικότερο πρόβλημα, ωστόσο, αφορά στην **απουσία αναλυτικών προγραμμάτων** για τα μαθήματα ενδιαφέροντος. Ορισμένες προσπάθειες για δημιουργία αναλυτικών για κάποια μαθήματα έχουν επιτύχει, αλλά εκκρεμεί η ανάπτυξη αναλυτικών προγραμμάτων άλλων μαθημάτων. Ως σημαντικό πρόβλημα έχει αναφερθεί **η απουσία ενημέρωσης** για τον τρόπο λειτουργίας και για τις ιδιαιτερότητες του θεσμού των ΕΟΣ. Η απουσία ενημέρωσης υπάρχει σε διάφορα επίπεδα, με αποτέλεσμα να μην δίνεται έμφαση στη διαφορετικότητα που χαρακτηρίζει τα σχολεία, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζονται όπως τα υπόλοιπα σχολεία. Η απουσία ενημέρωσης και προβολής των πλεονεκτημάτων των ΕΟΣ επιδρά και στον τρόπο κατανομής των κονδυλίων. Οι διευθύνοντες υποστηρίζουν ότι **δεν υφίστανται κανονισμοί λειτουργίας** και ειδικότερα δεν καθορίζονται επίσημα τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις τους, γεγονός που προκαλεί ασάφειες στη λειτουργία του θεσμού. Επίσης, η ανάθεση διδακτικών καθηκόντων στους διευθύνοντες κατά τις απογευματινές ώρες προκαλεί πρακτικά προβλήματα, αφού τα διδακτικά καθήκοντα παρεμποδίζουν την άσκηση των διευθυντικών τους καθηκόντων.

Σε σχέση με **εισηγήσεις για βελτίωση του θεσμού**, οι **εκπαιδευτικοί** αναφέρθηκαν στην παροχή περισσότερου σχολικού χρόνου για την κατ' οίκον εργασία, την αναβάθμιση των εγκαταστάσεων και της υλικοτεχνικής υποδομής, καλύτερη στελέχωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και την προσφορά περισσότερων επιλογών μαθημάτων ενδιαφέροντος. **Οι γονείς** εισηγήθηκαν την προσθήκη χρόνου για τη διεκπεραίωση της κατ' οίκον εργασίας, την προσφορά περισσότερων επιλογών μαθημάτων ενδιαφέροντος σε σταθερή βάση και αρκετοί ζητούν όπως τα παιδιά τελειώνουν το σχολείο νωρίτερα, για αντιμετώπιση του ζητήματος της κόπωσης. Τέλος, **οι μαθητές** προτείνουν να βελτιωθούν οι κτηριακές εγκαταστάσεις και να ενισχυθεί ο σχολικός εξοπλισμός, να παρέχονται περισσότερες επιλογές μαθημάτων

ενδιαφέροντος, να υπάρχει χρόνος για την κατ' οίκον εργασία στο σχολείο, να τελειώνουν το σχολείο νωρίτερα και να υπάρχει περισσότερος χρόνος για παιχνίδι.

4. Συμπεράσματα

Στη βάση των πιο πάνω, η αξιολόγηση καταλήγει σε εισηγήσεις για ανάπτυξη αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών για όλα τα μαθήματα ενδιαφέροντος, καθώς και δημιουργία επιπέδων και θεσμοθέτηση κριτηρίων αξιολόγησης. Επίσης, σημαντικοί παράγοντες βελτίωσης του θεσμού είναι η συστηματική και ουσιαστικότερη ενημέρωση των γονιών γενικά και ειδικά για τα υποχρεωτικά μαθήματα (Αγγλικά, ΗΥ), η καλύτερη επικοινωνία της πρωινής με την απογευματινή ζώνη, ο επαναπροσδιορισμός της κατ' οίκον εργασίας, η παροχή περισσότερου διδακτικού χρόνου για εμπέδωση και ενίσχυση των μαθητών με μαθησιακά προβλήματα, η βελτίωση των κτηριακών εγκαταστάσεων και της υλικοτεχνικής υποδομής και η συνεχής επιμόρφωση των εκπαιδευτικών —μόνιμων και μη-μόνιμων— που εργοδοτούνται στα ΠΟΣ και ΕΟΣ.

5. Ερευνητική Ομάδα

Δρ Θέκλα Αφαντίτη Λαμπριανού, lambrianou-afantiti.th@cyearn.pi.ac.cy

Δρ Ελένη Παπαϊωάννου, papaioannou.e@cyearn.pi.ac.cy